

מהדורת החברותא

מכתבות מבוארות

עם ציורים
על פי מפרשי המשנה

מסכת שקלים

ביאור משולב במשנה
פירוש רבינו עובדיה מברטנורא

תורה בחפארתה

פדק

א

פעולות שהיו בית דין עושים לצורכי הציבור בחודש אדר;
אופן עקירת כלאים של עוברי עבירה; גביית מחצית השקל במדינה
ובמקדש; החייבים והפטורים ממחצית השקל;
את מי ממשכנים על מחצית השקל; חיוב הכהנים במחצית השקל;
קבלת מחצית השקל מעכו"ם; דין חיוב קלבון

מסכת שקלים

פרק א

**בְּאֶחָד בְּאֶדָר מְשַׁמְעִין עַל הַשְּׁקָלִים
וְעַל הַפְּלָאִים. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּו
קוֹרִין אֶת הַמַּגְלָה בְּכַרְפִּין, וּמְתַקְּנִין אֶת
הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת וְאֶת מְקוֹאוֹת הַמַּיִם,**

לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה (שְׁמוֹת יב, ב), הַלֶּכֶף מְקַדְמִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, דְּהֵינּוּ מֵאֶחָד בְּאֶדָר, לְהַכְרִיז שְׂבִיאוֹ שְׁקָלֵיהֶם: וְעַל הַפְּלָאִים. מְכַרְיִזִין שְׂמֵעֵטוֹ הַזֶּרַע הָאֲחֵר עַד שֶׁלֹּא יִשָּׂא בּוֹ רִבַּע קָב לְסֵאָה, כְּדַתְנֵן בְּפָרֶק ב' דְּכֻלָּאִים כָּל סֵאָה שִׁישׁ בּוֹ רִבַּע קָב מִמֵּין אַחֵר יִמְעֵט. וְרַבּוּתֵינוּ פָּרְשׁוּ דְלֵאחֵר שֶׁגָּדְלוֹ הַזֶּרַעִים אֶפְלוּ אֶחָד בְּאֶלֶף צָרִיף לְעֶקֶר הַכֹּל, דְּכָל תְּרֵי מִלֵּי דְכָל חַד לְחֻדְיָה שְׂרִי וְנֶאֱסְרוּ עַל יְדֵי תַעְרֻכַת לֹא שִׁיף בְּהוּ בְטוּל, דְּדוֹקָא כְּשִׁמִּין אַחֵר מְעָרְבַת בְּשַׁעַת הַזֶּרַע אִין צָרִיף כִּי אִם לְמַעַט, דְּמִדְּאוּרִיתָא חַד בְּתַרִי בְטִיל וְלֹא מְקַרִי זֹרַע כְּלָאִים, אֶלָּא מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעֵין בְּעֵלְמָא צָרִיף לְמַעַט. אֲבָל לְאַחֵר שֶׁגָּדְלוֹ לֹא שִׁיף בְּהוּ בְטוּל וְצָרִיף לְעֶקֶר אֶת הַכֹּל וְלֹא יִשְׂרִי אֶלָּא אֶחָד מִן הַמִּינִים: בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ קוֹרִין אֶת הַמַּגְלָה בְּכַרְפִּין. הַמְּקַפִּין חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן. אֵיִדִּי דְבַעֲי לְמַתְנֵי דְבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדָר שְׁלַחְנוֹת יוֹשְׁבֵין בְּמַדִּינָה, תְּנִי נְמִי כָּל מָה שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בּוֹ בַּיּוֹם: וּמְתַקְּנִים אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת. הַשְּׂוֹקִים שְׁנַתְקַלְקְלוּ בְּגִשְׁמִים בַּיּוֹם הַחֹרֶף, מְתַקְּנִים אוֹתָם בְּשִׁבִיל עוֹלֵי רְגָלִים. וְאִית דְּמִפְּרָשֵׁי בְּשִׁבִיל הַרוֹצְחִים

הַמְּשַׁנָּה הַמְּבֹאֵרֶת

פרק א

משנה א

הַתְּנָא בַּמְּשַׁנְתָּנוּ מִבְּאֵר אֶת הַמְּלֵאכּוֹת וְהַהַכְּנוֹת שְׁלּוּחֵי בֵּית דִּין הָיוּ עוֹשִׂים בַּחֹדֶשׁ אֶדָר:

בְּאֶחָד בְּאֶדָר שְׁלּוּחֵי בֵּית דִּין הָיוּ מְשַׁמְעִין [-מְכַרְיִזִים] בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַשְּׁקָלִים - שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד יָכִין מַחְצִית הַשְּׁקָל וְיִהְיֶה מוֹכֵן לִיתָן, (וּלְפִי שֶׁהָיוּ צָרִיכִים לְקִנּוֹת בְּרֵאשׁ חוֹדֶשׁ נִיסָן מִמַּעוֹת אֵלוֹ קִרְבָּנוֹת צִיבּוֹר, הָיוּ מְקַדְמִים שְׁלוּשִׁים יוֹם קוֹדֶם לְהוֹדִיעַ לָהֶם שֶׁהָיוּ מוֹכְנִים לָתֵת). וְכֵן הָיוּ מְשַׁמְעִים עַל הַפְּלָאִים - מִפְּנֵי שֶׁאֵז זְמַן זְרִיעָה, מְכַרְיִזִין לְהַזְהִיר הַזּוֹרְעִים שֶׁיִּבְרְרוּ הַתַּעְרׁוּבוֹת מֵהַזְּרַעִים, וְכֵן שִׁיעֲקְרוּ אֶת הַצְּמָחִים שִׁישׁ בָּהֶם תַּעְרׁוּבַת שֶׁל כְּלָאִים. בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ - בְּאֶדָר קוֹרִין אֶת הַמַּגְלָה - מִגִּילַת אֶסְתֵר בְּכַרְפִּין - עָרִים הַמוֹקְפוֹת חוֹמָה מִימּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן; וּמְתַקְּנִין אֶת הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת - שֶׁהַתְּקַלְקְלוּ עַל יְדֵי הַגִּשְׁמִים, וְהָיוּ מְתַקְּנִים אוֹתָם בְּשִׁבִיל עוֹלֵי הַרְגָלִים הָעוֹלִים בַּחֹדֶשׁ נִיסָן, וְאֶת מְקוֹאוֹת הַמַּיִם - שֶׁאִם נִתְרַבָּה בָּהֶם טִיט וְלִכְלוֹךְ מִנְקִים אוֹתָם, וְאִם נִחְסַר מִשִּׁיעוֹר הַמְּקוּוֹה

וְעוֹשִׂין כָּל צְרָכֵי הָרַבִּים, וּמְצִינִין אֶת הַקְּבָרוֹת, הַמְּכִים נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה, שְׂיוֹכְלוּ לְנוֹס מִפְּנֵי גּוֹאֵל הַדָּם, כְּדַכְתִּיב וְיוֹצֵאִין אֹף עַל הַכְּלָאִים:

(דברים יט, ג) תִּכְיֶן לְךָ הַדֶּרֶךְ: וְאֵת מְקוֹאוֹת הַמַּיִם. אִם נִתְרַבָּה בָּהֶן טֵיט מְנַקֵּין אוֹתָן, וְאִם נֶחְסַר שְׁעוֹרָן מִמְּשִׁיכִין לָהֶם מַיִם שְׂאוּבִים וּמְשַׁלְּמִין אוֹתָן לְכַשְׁעוֹר אִם הָיָה שָׁם רַב אַרְבָּעִים סָאָה מִן הַכֶּשֶׁר: וְעוֹשִׂים כָּל צְרָכֵי רַבִּים. כְּגוֹן דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְדִינֵי נַפְשׁוֹת, וְדִינֵי מְכוֹת, וּפְדִיַת עֲרָכִים וְחֲרָמִים וְהַקְּדָשׁוֹת, וְהַשְּׁקָאֵת סוּטָה, וְשִׁרְפַת פְּרָה, וְרִצִּיעַת עֶבֶד עִבְרִי, וְטַהֲרַת מְצֻרַע, וְשׁוֹלְחִין לְפִתְחַ בּוֹרוֹת שֶׁל מַיִם מְכַנְסִים כְּדִי שְׂיִהְיוּ מְצוּיִין לְעַם לְשִׁתּוֹת מִהֶן בִּימּוֹת הַחֲמָה. דְּכָל הַנֶּהָךְ צְרָכֵי רַבִּים נִינְהוּ: וּמְצִינִין אֶת הַקְּבָרוֹת. שְׁלֹא יֵאָהִילוּ עֲלֵיהֶם הַכְּהֻנִּים וְעוֹשֵׂי טְהָרוֹת. וְהַצִּיּוֹן הוּא שְׂמֻמְחִים סִיד וְשִׁפְכִים אוֹתוֹ סְבִיב הַקְּבֵר, וּבִימּוֹת הַגִּשְׁמִים הָיָה הַסִּיד נִמּוּחַ וְצָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְצִינּוֹ: וְיוֹצֵאִים. שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין: אֹף עַל הַכְּלָאִים. וְאֹף עַל פִּי שְׁכָבֵר הַכְּרִיזוֹ עֲלֵיהֶם בְּאֶחָד בְּאֶדָר, לֹא הָיוּ סוּמְכִים עַל הַהֲכָרְזָה, דְּשָׂמָא לֹא עֲקָרוּם בְּעָלִים. וְהָיוּ הֵם יוֹצֵאִים וְעוֹקְרִים אוֹתָם:

הַמְּשַׁנָּה הַמְּבּוֹאֵרַת

היו משלימים אותו לשיעור הנצרך (ארבעים סאה), וְעוֹשִׂין כָּל צְרָכֵי הָרַבִּים - כְּגוֹן שֶׁהָיוּ גּוֹמְרִים דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְדִינֵי נַפְשׁוֹת, דִּינֵי מְכוֹת וּפְדִיַת עֲרָכִים וְחֲרָמִים וְהַקְּדָשׁוֹת, הַשְּׁקָאֵת סוּטָה, שְׁרִיפַת הַפְּרָה, רִצִּיעַת עֶבֶד עִבְרִי, וְטַהֲרַת מְצֻרַע, וְהָיוּ שׁוֹלְחִים לְפִתּוּחַ אֶת בּוֹרוֹת הַמַּיִם לְשִׁימוּשָׁם שֶׁל הַרַבִּים וְכִיּוּצָא בְּזֵה, וּמְצִינִין [-מְסַמְּנִים] אֶת הַקְּבָרוֹת עַל יְדֵי סִיד שְׁנוֹתָנִים סְבִיב הַקְּבֵר, שֶׁאִם נִמְחַק הַסִּיד מִן שֶׁל הַקְּבֵר עַל יְדֵי הַגִּשְׁמִים הָיוּ מְחַדְּשִׁים אוֹתוֹ, כְּדִי שִׁדְעוּ הַכְּהֻנִּים וְשֶׁאֵר הַטְּהוֹרִים לְהַזְהִיר מִטּוֹמְאוֹת הַמֵּת, וְיוֹצֵאִין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין אֹף עַל הַכְּלָאִים, כְּדִי לְרַאוֹת אִם אֵכָן עֲקָרוּ בְּעַלֵּי הַשְּׁדוֹת אֶת הַכְּלָאִים לְאַחַר שֶׁהִזְהִירוּם בְּאֶחָד בְּאֶדָר, וְאִם לֹא נִעְקְרוּ - הָיוּ עוֹקְרִים אוֹתָם הֵם:

"בְּאֶחָד בְּאֶדָר מְשַׁמֵּיעִין עַל הַשְּׁקָלִים"...

מצוות מחצית השקל: מצוה מן התורה על כל אחד מישראל, לתת מחצית השקל בכל שנה לצורך קניית קרבנות הצבור.

חיוב **מחצית השקל** למדוהו חז"ל מהפסוק בפרשת פנחס (במדבר כה, יד) "זאת עולת חודש בחדשו לחדשי השנה", חזר הכתוב והזכיר שלש פעמים 'חודש' כדי ללמדנו: חֲדָשׁ וְהָבֵא קֶרֶבֶן מִתְּרוּמַה חֲדָשָׁה, שִׁישׁ לְהַבִּיא אֶת הַקְּרִבְנוֹת שֶׁל הַשְּׁנָה הַחֲדָשָׁה, מִכֶּסֶף הַתְּרוּמָה הַחֲדָשָׁה, וְהוֹאִיל וּבְאֶחָד בְּנִיסָן צְרִיכִים כִּבְר לְהַקְרִיב אֶת הָעוֹלוֹת מִהַתְּרוּמָה הַחֲדָשָׁה, יוֹצֵאִים שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין וּמְכַרְזִים כַּחֲדָשׁ קוֹדֵם לְכֵן בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר עַל חִיּוֹב וּמִצְוָה זֹה, כְּדִי שִׁתְּאָרְגְנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְיִמְהָרוּ לְהַבִּיא שְׁקָלֵיהֶם לְקִנְיַת הַקְּרִבְנוֹת, תְּרוּמָה זֹה הִיא תְּרוּמָה אַחַת בְּשָׁנָה שֶׁתּוֹרְמִים יִשְׂרָאֵל שְׁקָלֵיהֶם לְקְרִבְנוֹת הַצִּיּוֹר.

ותרומה זו נאספת כבר מראש חודש אדר, וּבֵאֵה לְמִקְדָּשׁ בְּחוֹדֶשׁ נִיסָן, מִפְּנֵי שֶׁבּוּ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, וְבוּ בְיוֹם הַקְּמַתּוֹ תְּרַמּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת תְּרוּמָתָם לְקְרִבְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְלִכְךָ נִשְׁאָר הַדָּבָר לְדוֹרוֹת, שֶׁתְּבוֹא הַתְּרוּמָה לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּחוֹדֶשׁ זֶה, כְּמוֹ כֵן נִלְמַד דִּין זֶה בְּתַלְמוּד יְרוּשְׁלַמִי בְּגִזְרָה שׁוּוּה מִתְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן.

יש רבותינו הראשונים הסוברים, שֶׁהַהֲכָרְזָה הִיְתָה מִרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אֲדָר, אוֹלַם נִתְּיַנַּת הַשְּׁקָלִים עֲצָמָם הִיְתָה נִעֲשִׂית רַק מִט"ו בְּאֶדָר.

[ירושלמי פ"א ה"א, גמרא ראש השנה ז, א; רמב"ם בפירוש המשנה; רבינו חננאל מגילה כט, ב; רבינו עובדיה מברטנורא]

**בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ, שְׁלַחְנוֹת הָיוּ יוֹשְׁבֵין
בְּמַדִּינָה. בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה, יָשְׁבוּ
בַּמִּקְדָּשׁ. מִשִּׁישְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לְמִשְׁכֵּן.**

ג. בַּמַּדִּינָה. בִּירוּשָׁלַיִם. וְהָיוּ
מַחְלִיפִין מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לְאֲנָשִׁים,
שְׂמֵבִיאִים כֹּל אֶחָד מִמֵּטְבַּע
מְדִינָתוֹ וְאִינוּ יוֹדְעֵי כֶּמֶה מֵהֶם
יוֹצְאִים לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל: יָשְׁבוּ

בַּמִּקְדָּשׁ. לְפִי שֶׁהָיָה הַזְּמַן מֵתְקַרֵּב הָיוּ יוֹשְׁבִים בַּמִּקְדָּשׁ, כְּדֵי שְׂיִמְהָרוּ לְהֵבִיא. וְרַמְבַּ"ם פִּרֵּשׁ
שֶׁכָּל עַרְי יִשְׂרָאֵל קְרוּיִין מַדִּינָה, וּבְעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בּוֹ הָיוּ יוֹשְׁבִים בַּמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם: הִתְחִילוּ

המשנה המבוארת

משנה ג

משנתנו עוסקת בזמן גביית מחצית השקל ומקומה, ומפרטת ממי היו לוקחים משכון כנגד חוב מחצית השקל:

בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ - באדר, שְׁלַחְנוֹת של חלפני כספים (הנקראים 'שולחנים') הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמַדִּינָה -
בִּירוּשָׁלַיִם (ויש מפרשים, בכל ערי ארץ ישראל) לתבוע בנחת שקליהם, וכל אחד היה מביא מטבעות
ממדינתו והיו מחליפים לו למחצית השקל. בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לחודש אדר, יָשְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ -
החלפנים היו עוברים לעזרה שבמקדש (ויש מפרשים, לירושלים) כדי שיזדרזו להביא את שקליהם.
מִשִּׁישְׁבוּ בַּמִּקְדָּשׁ, הִתְחִילוּ לְמִשְׁכֵּן את אותם שעדיין לא נתנו שקליהם, והיו שלוחי בית דין

"שְׁלַחְנוֹת הָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּמַדִּינָה"...

החלפנים ומקום מושבם: חלפנים רבים היו נמצאים בכל ירושלים
מיום ט"ו עד כ"ה באדר לצורך החלפת והמרת המטבעות מארץ

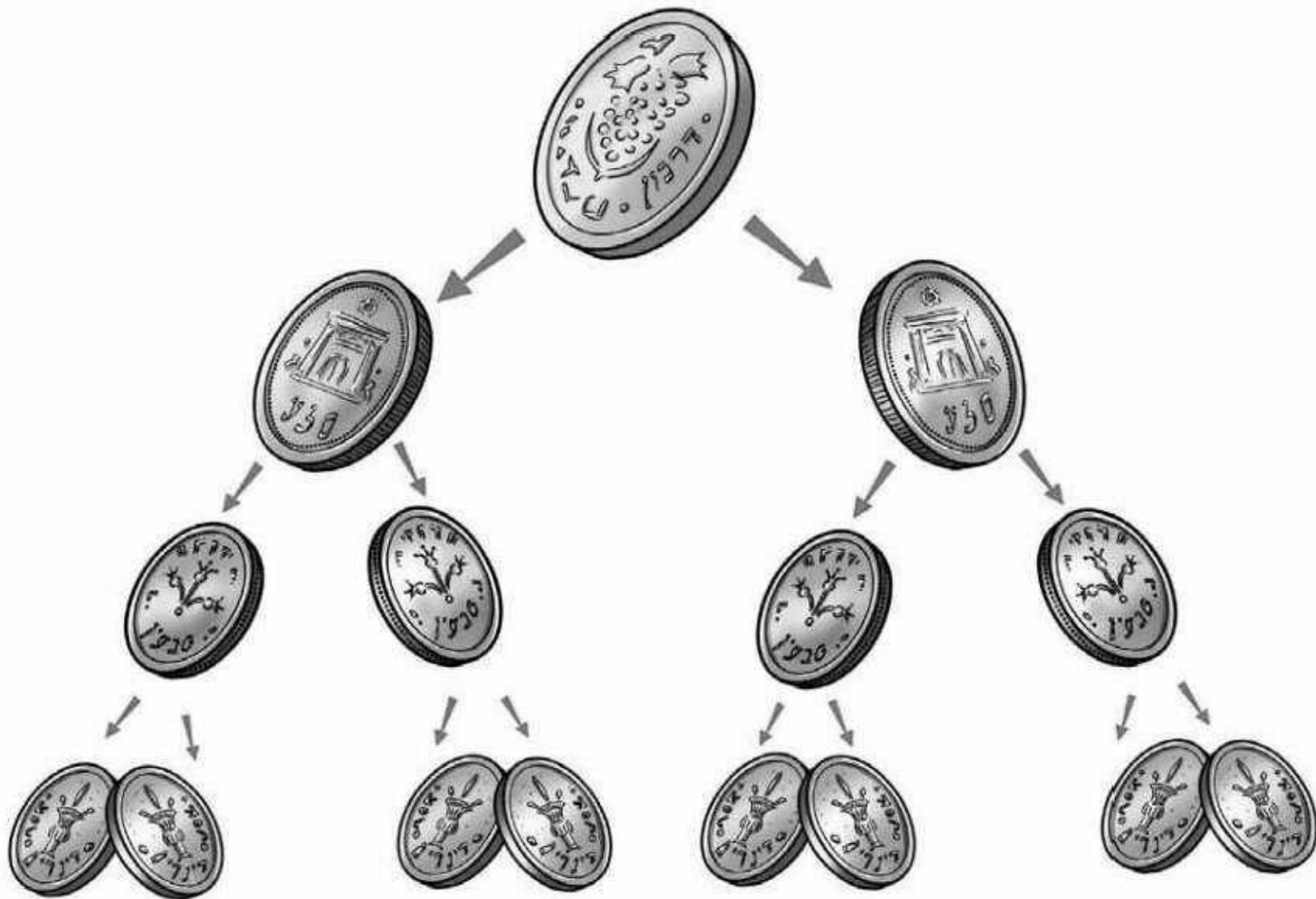

"חזרו לשקול סלעים, חזרו לשקול טבעין, ובקשו לשקל דינרים..."

שיעור מחצית השקל במשך הזרות: כפי המבואר במשנה, אף תרומת מחצית השקל לא היה לה סך קצוב, אלא סך התרומה היה משתנה על פי ערך המטבעות הנסחרות באופן שהיה נהוג באותו הזמן.

בתחילה, כשעלו בני ישראל מן הגולה **בימי עזרא הסופר**, המטבע העובר לסוחר היה דרכונות של ארץ מדי, ושווי היה שני שקלים של תורה, ולצורך מחצית השקל היו נותנים מחצית משיעור זה, נמצא שהיו נותנים סך הכל שיעור שקל שלם. לאחר שנפלה מלכות מדי, המטבע שהיו משתמשים בו היה 'סלע' שמשקלו היה כשקל של תורה, ונמצא שכשהיו שוקלים מחצית השקל לפי השקלים הללו - היו מביאים מחצית השקל בדיוק. לאחר תקופה זו היו משתמשים במטבעות ששמן היה 'טבעין', ששווים היה כחצי שקל של תורה, ואז ביקשו העם לשקול לחיוב מחצית השקל מטבעין אלו על ידי דינרים ששווים הוא חצי משיעור טבעין. אך **חכמים** לא הסכימו לכך, משום שנמצא אדם נותן פחות מחצי שקל של תורה, ואין לפחות מחצי שקל האמור בתורה. וממילא יוצא שאף שיעור מחצית השקל אין לו קצבה שהכל תלוי לפי ערך המטבע היוצא באותו זמן.

[רבינו עובדיה מברטנורא; מפרשי המשנה]

כיצד הותר לשלם יותר ממחצית השקל האמור בתורה

מבואר במשנתנו שכשעלו בני ישראל מבבל היו שוקלים דרכונות של ארץ מדי, ושווים היה שני שקלים של תורה, והיו נותנים מחצית משיעור זה, נמצא שהיו נותנים שיעור שקל שלם.

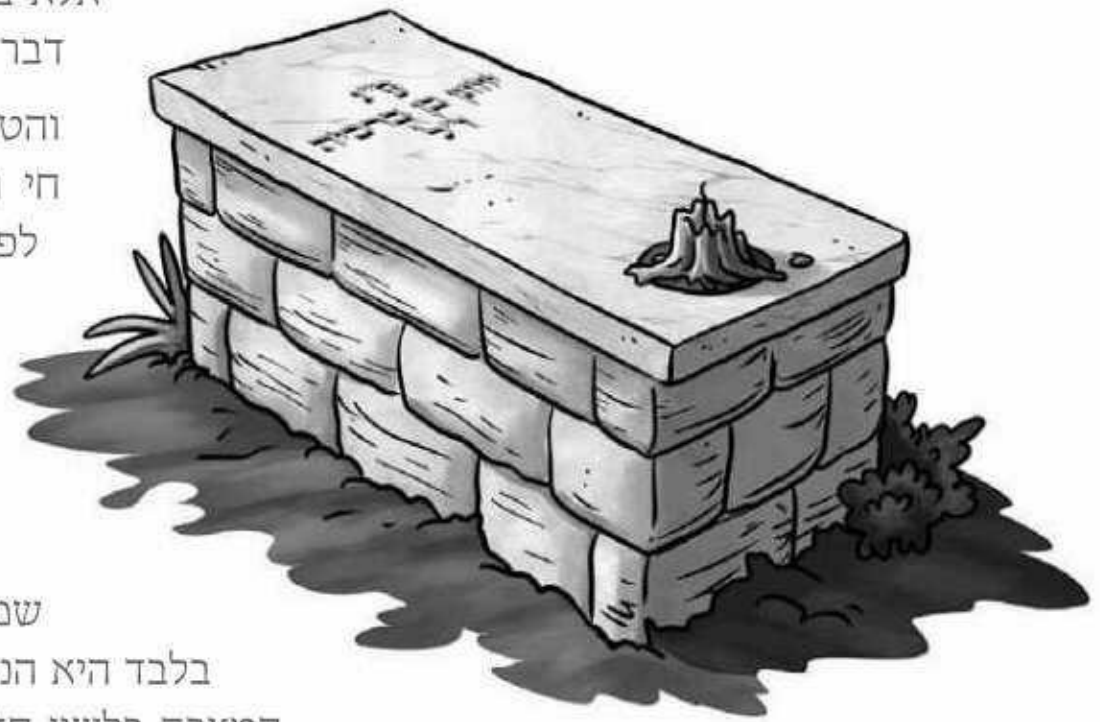
רבותינו הראשונים נתקשו בכך, כיצד הותר לתת יותר משיעור מחצית השקל, והרי התורה אמרה (שמות ל, טו) "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל". כמו כן קשה על תוספת

נתינת הקלבון שהוא תוספת שנותנים על השקל, כמבואר להלן (משנה ו) כיצד הותר הדבר.

"מותר המת בונין לו נפש על קברו"...

הטעם שנקראת המצבה 'נפש': נחלקו התנאים במשנתנו באופן שאספו מעות עבור מת מסוים, מי זוכה במעות הללו: לדעת תנא קמא מותר המעות ליורשיו, לדעת רבי מאיר יהיה מונח עד שיבוא אליהו, ולדעת רבי נתן בונים מצבה על גבי קברו, שכן לדעתו אין המת מתרצה על הבזיון אלא בדבר שנעשה לכבודו, לפיכך יש לעשות בהן דבר לכבודו כגון בניית המצבה.

והטעם שמצבה נקראת 'נפש', כתב רבי עמנואל חי ריקי בספרו 'הון עשיר' בפירושו למשנתנו, לפי שדומה המצבה לנפש: שכשם שאף על פי שהאדם מת, מכל מקום זכר נפשו לא אבד, כך המצבה גורמת שלא יאבד זכרון מקום גופו.

ויש שכתבו שנקראת 'נפש' לפי ששם משכן הנפש ששורה עליו, והביא מהאריז"ל שמכל חלקי הנשמה (נפש רוח נשמה), רק הנפש בלבד היא הנותרת לשכון עם הגוף על הקבר, ולכן נקראת המצבה בלשון חז"ל 'נפש'.

[מלאכת שלמה במשנתנו; הון עשיר]

דיני המפריש מעות ונמצאו עודפות יתר על הצורך

המקרה	דין המותר	הטעם
האומר 'הרי אלו לשקלי'	לב"ש - נדבה	הקדש בטעות הוי הקדש
	לב"ה - חולין	הקדש בטעות לא הוי הקדש
האומר 'שאביא מהם לשקלי'	חולין	כאילו אומר בפירוש שאם יכניס יותר משקל לקופתו יהיה חולין
האומר 'הרי אלו לחטאת'	יפלו לנדבה	שאינ לחטאת קצבה, ונתפסה קדושה בכל הדמים שהפריש
האומר שאביא מהן לחטאת	חולין	שהרי הוא כאומר בפירוש שאם מפריש יותר מדמי הבהמה יהיה חולין
מותר עשירית האיפה, קיני זבין, זבות, יולדות, חטאות ואשמות	יפלו לנדבה	לכל אלו אין סך קצוב ונתפסו קדושה בכל הדמים שהפריש והם לנדבה, ממדרש שלימד יהודיע הכהן

א', ומהקופה השנייה לקופה שכתוב עליה ב' והקופה השלישית לקופה הקטנה שרשום עליה ג'. ומהקופות הקטנות היו מוציאים שקלים לקניית הקרבנות, וזו היא הנקראת 'תרומת הלשכה'.

לאחר שתרום את הראשונה – מהקופה הגדולה לקופה הקטנה שכתוב בה א' היה **מכסה את הקופה הגדולה במטפחת** [-קטבלאות], וכן היה עושה בקופה השנייה, וכשהגיע לקופה השלישית שכתוב בה ג', לא היה מכסה את הקופה השלישית הגדולה אלא משאירה מגולה, כדי שיהא לו לסימן שיתחיל ממנה בתרומה השנית בפרוס עצרת.

בפרוס עצרת היה מתחיל לתרום מהקופה הגדולה השלישית ומסיים בקופה האמצעית ומשאיר את האמצעית מגולה, וכשתורם בפרוס חג סוכות היה מתחיל מהקופה האמצעית ומשאיר את הקופה הראשונה מגולה. ובאופן הזה כל אחד מהמעות שהיו בקופות הגדולות היו נכנסים לתוך הקופה הקטנה הראשונה שתהיה נתרמת ראשונה.

נמצא ב' חלוקות בין שיטת הרע"ב לשיטת הרמב"ם, א- לרע"ב כל המעות היו בקרקע ומשם היו תורמים אל תוך קופות קטנות בלבד. ואילו לדעת הרמב"ם המעות היו בקופות גדולות ומהם היו תורמים לקופות הקטנות. ב- לרע"ב היו מכסים בקטבלאות את השקלים שנמצאו בקרקע כדי שלא יתרמו בפעם הבאה מהמעות שכבר תרמו מהם, ואילו להרמב"ם היו מכסים את הקופות הגדולות כדי שכל פעם יכנסו לקופה הקטנה שכתוב עליו א' מעות מהקופה הגדולה.

בציור שלפנינו ניתן לראות את שלוש הקופות הגדולות וקטנות והקופה הגדולה מכוסה במטפחת עור כדי שלא יתחיל ממנה בתרומה הבאה.

[רמב"ם בפירוש המשנה ובהלכות שקלים פ"ב ה"ד; מאירי בפירוש המשנ. להרחבה ראה: תוס' יו"ט פ"ג מ"ב שהוכיח מקור דברי הרמב"ם מהירושלמי]

"תרום את הראשונה לשם ארץ ישראל, ושניה לשום כרכין המקפין לה, והשלישית לשום בבל ולשום מדי ולשום מדינות הרחוקות"...

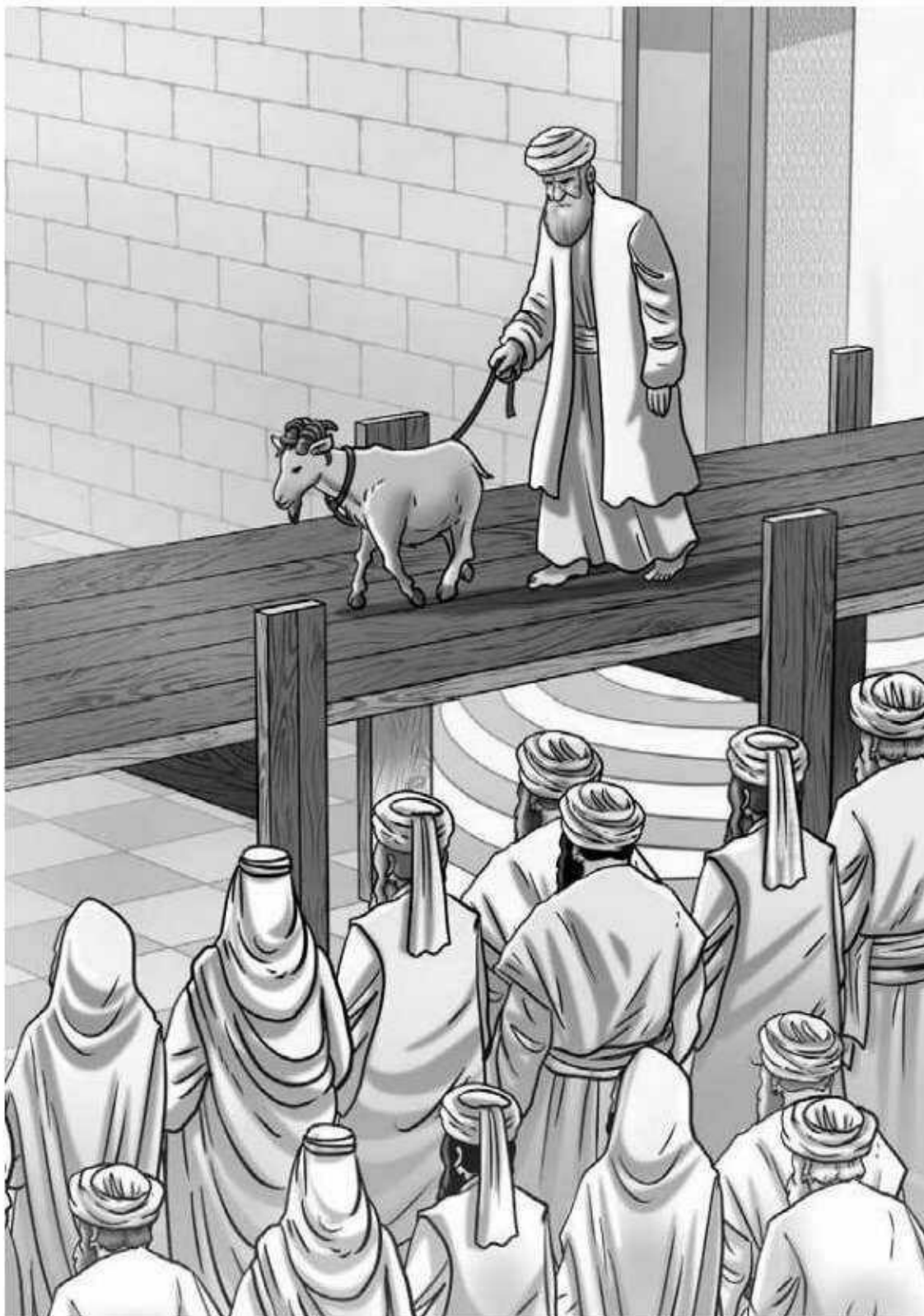
כפי שנתבאר, כל איש מישראל היה חייב במצות מחצית השקל, אולם רק הדרים בארץ ישראל הספיקו להביא שקליהם בזמנם במהלך חודש אדר שנתרמה בר"ח ניסן, אולם אלו הדרים בחוץ לארץ לא הגיעו שקליהם לבית המקדש בזמנם, אלא מאותם הדרים במדינות הסמוכות לארץ ישראל כגון עמון ומואב, והגיעו מעותיהם עד סמוך לעצרת. ועל כן היו עורכים אז תרומה נוספת משקליהם, ואותם שהיו דרים במרחק רב כגון בבל ומדי היו מביאים שקליהם עד חג הסוכות, ואז היו תורמים בפעם השלישית משקליהם.

הטעם שהוציאו הוצאות מרובות לצורך בניית כבש הפרה

בתלמוד ירושלמי מבואר, שהיו מוציאים סכום עתק של יותר מששים ככרות של זהב עבור בניית הגשר כדי להוליך את הפרה. ואפילו שהיה כבש הפרה עומד על תילו, הכהן הגדול הבא אחריו לא היה משתמש בו אלא סותרו ובונה אחר תחתיו כדי שכבש הפרה יהיה קרוי על שמו.

ואף **שמעון הצדיק** שכיהן בכהונה גדולה ארבעים שנה, נהג להוציא שתי פרות אדומות על גבי הכבש, ובשנה השנייה שוב בנה כבש מחדש. הטעם שעשה כן הוא מכיוון שעשו כמה מעלות וחומרות בפרה אדומה, לכן עשה גם מעלה נוספת זו כדי ללמד על גודל הזהירות בטהרה. ויש מפרשים שעשה כן לכבוד המצוה - כדי לכבד ולחבב את המצוה ולפרסמה.

[ירושלמי שקלים יא, א, ומפרשים שם; רבינו משולם תלמידי הרשב"ש;
וראה ר"ש סירילאו; רבינו עובדיה מברטנורא]

"וּכְבֹּשׁ שְׁעֵיר הַמִּשְׁתַּלַּח"...

מנהג הבבליים והגשר שנבנה: קודם יום הכיפורים היו בונים בעזרה כמין גשר משער נקנור עד מחוץ לירושלים, על גשר זה היה מהלך המשלח את השעיר יחד עם השעיר עד שיצאו מחוץ לירושלים. הסיבה לבניית הגשר הייתה מפני הבבליים (י"א שהיו אלכסנדריים, וכינו אותם בבליים מפני שהיו שונאים אותם, שכך היה הכינוי לאנשים בלתי הוגנים) שהיו קלי דעת והמתינו למוליך השעיר שיצא דרך השער והיו תולשים שערו ואומרים לו: 'טול וצא, שלא תשהה עונותינו'. וכיון שראו חכמים מנהג רע זה, תיקנו לעשות גשר זה כדי שלא יוכלו עוד ליגע בו. משנתנו מלמדת שעלות בניית הגשר הייתה באה משיירי הלשכה ולא מתרומת הלשכה משום שאינו צורך הקרבן ממש אלא כשאר צרכי המקדש.

[גמרא יומא סו, ב ובמפרשים שם; רבינו עובדיה מברטנורא]

"בן אחיה על חולי מעים"...

'בן אחיה' היה הממונה על חולי מעים:

נצרכים היו הכהנים פעמים תכופות לטיפול בחולי זה, לפי שהיתה כל עבודתם במקדש ללא מנעלים לרגליהם שהיו מהלכים יחפים ובגד אחד לעורם, אוכלים בשר ושותים מים, ופעמים באים לחולי מעיים, ובן אחיה היה יודע רפואת כל אחד לפי גופו, ויודע ליתן להם סוג מסוגי היין המעצר והמשלשל. ויש מפרשים, שהיה מרפא אף את הלוויים, וכן מרפא אף ממחלות אחרות, אלא שמחלת מעיים היתה המחלה השכיחה כפי שנתבאר.

[פיה"מ להרמב"ם ובהלכותיו כלי המקדש פ"ז הלכה יד; פירש רבי נתן אב הישיבה; מאירי; עלי תמר ירושלמי שקלים פ"ה ה"א].

